Balogh István

A betakarításról és szérűtűzről

A földművesek nyári munkájának csúcsa a gabona learatása. Régen ennek befejezése volt a cséplés és a behordás.

Az aratás reggeli szertartása a pohárka eperpálinka volt, amely egyetlen kortyként vált lényeget. Nyelés után torokköszörülés, aztán a dicséret szava, hiszen illik a gazda pompás nedűjét szép szavakkal illetni. A férfinép, a kaszások, kévekötők ezután kalapot emelnek. Keresztvetés következik. Isten segíts!

– No, induljunk neki! - szól az *első kaszás,* és legott bele is áll a táblába. Mögötte *marokverője* indul, kezében a *kuka*, amely egy kicsi kaszára formázó faalkotmány. A marokverő a kaszás felesége, a lánya, vagy a rokona. Valamely vidékeken sarló segíti a marokverést.

A marokverők között serénykedik a *teregető*, gyerek, aki kiteregeti a hajnalban, még harmaton elkészített köteleket, amelybe a marokverők, belerakják az általuk összegyűjtött gabonát. Végül a *kévekötő* jár, aki jó szorosra köti a kévét.

A kévekötők *keresztbe (kepe, kalangya)* rakják a kész kévéket. A keresztrakás kezdete egy a parcellával hosszanti irányba rakott kéve a learatott darab középtengelyében. Arra jön négy keresztbe rakott kéve, de oly módon, hogy a kalászok egymást takarják. Ezt a műveletet addig folytatják, míg minden kévére még három-három kéve rakódik. Az *utolsó kéve a kántor*, mert *föléje már csak a papot helyezik* saját anyagából, összecsavarják, rögzítik két oldalról az alatta lévő két kéve szalmájával, hogy szél meg ne bontsa, vihar le ne hányja, a keresztnek beáznia nem szabad! Egy kereszt tizennyolc kévét számlál. Fontos a kereszt gyors fölrakása, mert sokszor ő szolgáltat csak árnyékot a tarlón. Árnyékra pedig szükség van, különösen a búzakötelek miatt, mert, ha megszáradnának, használhatatlanokká válnának. Aztán a kereszt megvédi a levágott gabonát. S ez az óvás mindenek előtt való.

Napjainkban is igaz, hogy a gabona betakarítása a mezőgazdaság legfontosabb nyári művelete. Ám régebben egy-egy gazdánál nem végez-ték el e műveleteket néhány óra, vagy néhány nap alatt, mint manapság, amikor nagy teljesítményű aratócséplő kolosszusok beállnak a búzatábla sarkába, ahová hajdan ez első kaszás lépett, s vagy tizenkét rend széles sávon szinte végigszáguldanak. Mögöttük nagy porfelhő kél, aztán, ha elül, a szemlélő megláthatja a tarlón húzódó szalmacsíkokat,

amelyekből hamarosan hatalmas hengerek lesznek. A kicsépelt szemet meg a gépkolosszus szemgyűjtő tartályából a mellette haladó szállítójárműbe ömleszti ki tonnaszám, az meg elszalad a gabonasilóig, ott kiüríti. Néhány ember figyeli a százhektáros parcella alakulását.

A kaszával való aratás hetekig is eltartott. Aztán következett a *hordás*. A keresztbe rakott gabonát lovaskocsira rakták, aztán vagy a tanya gazdasági udvarán, vagy tanyabokrok, falvak, kisvárosok mellett ki-alakított szérűkön *asztagolták*. És várták a *cséplőgép (dob)* érkezését.

1955 nyara. Élénken él bennem ma is egy Magyarkanizsához kötődő *tüzesgép (lokomobil)* vonulása. A Széles utcán pöfögött végig a csoda. A Fejős boltjánál be a tűzoltólaktanya felé, de gyorsan balra fordult, be a kicsi csermely utcájába, az Apciak zsákutcája előtt jobbra, aztán gyorsan balra a kiszáradt meder felé. A Körös hídján dohogott át a Faluba, vontatta maga után a cséplőgépet, s harmadikként egy bódét, a gépész ideiglenes lakását és szerszámos kamráját. A Széles utca derekától kocogtunk mellette, körülötte. A gépész ez esetben is vette a lapot, füttyentgetett vidáman a félelmetes vas-szörnyeteg.

A Falu és a cserépgyár alatt álltak a *búzaasztagok*, oda igyekeztek gépek és emberek. A cserépgyári kisvasút átjáróján, amely szemben volt a Körös-híddal, lehetett a város felől átmenni. Északkeletre onnan, beljebb a mezőn, alakították ki a *városi szérűt*. A vasúti átjárón lassan, vigyázva tért árt a nehéz, füstölgő gép. Sokan figyelték, még a vasutasok is, nem sérül-e meg a fontos közlekedési vonal, amely összeköti a cserépgyárat a vasútállomással. Nem lett semmi baj.

Ahogy megkezdődött a cséplés, én is kimentem a szérűre, megnéztem messziről a munkálatokat. Először csak néhány percig időztem. Megbeszélt találkozónk volt a strandon, így nekilódultam, pár perces futás után cimboráimmal máris a Tisza vizében lubickoltunk. Nyár volt, kánikula. Érdekesebb bizony a *folyó közepén porondra lelni*, aztán mellig érő vízben álldogálni kicsikét, mint bámulni a szérűt.

Aztán többször is kilátogattam a szérűre. Kissé figyelmesebben szemlélgettem, közelebb is tértem a gépekhez, észre is vehettem a részleteket.

A cséplődob mellett álló búzaasztag tetején három-négy villás férfi rendezi a kévéket, hogy a cséplőszekrény asztalán álló két ember elvégez-hesse a legfontosabb mozzanatot. Az etetőből derékig látszó férfi kezébe villával dobják a kévét, ő meg odatartja a *vágólány* elé, aki kaszadarabból készült késsel átszeli a kéve kötelét. Az oldott kévét *az etető* a *gép szájába (torkába, garatjába)* szórja. A cséplés legveszélyesebb helyén serénykedik ez a két ember. Az etető kezébe, ha már lejjebb van a dobó, mint a *gépasztal,* pontosan kell ám beledobni, mert baj lehetne

belőle. Különösen a vágólány védtelen, mert kis megingás azt eredményezhetné, hogy a kéve helyett maga esik a gépbe. Bizony megtörtént ilyen baleset, magyar népballada is eldalolja a nagy bánatot.

1955 nyarán más is megesett mifelénk. Magyarkanizsai élményem még a *hatalmas szérűtűz* is. Nem a tüzesgép okozta a tragédiát, hanem Szent Illés haragja. A füstölgő szörnyeteg akkorra már elhagyta a szérűt. A búzaasztagok helyén *szalmakazlak* álltak glédában, s az egyikbe belecsapott a villám. A nagy mennydörgésekbe, jégeső csörgésébe belehasított a Nagytemplom tornyában elhelyezett sziréna, túlharsogott mindent. De nagyon rövid ideig, mert a vihar áramszünetet okozott. Életemben először hallottam harangot félreverni, s megtapasztaltam különösségét, jeges szívbe markolását. Anyánk a szoba közepén térdre omolt, hangosan a Miatyánkba kezdett. Mi vele tartottunk rémülten. Válthatták egymást a harangozók, mert hosszú időn át zengett az ijesztő, szívet-lelket szorongató *bam-bam*. Nehezen jött elő csigaházából a vidám *bim*. De előjött. Szépen, ünnepien zengett a *bim-bam*.

Hét évtized múltán lelkemben most, míg írok, mindent újraélek, és végül, ahogy akkor, most is bekövetkezik a nagy-nagy megkönnyebbülés.

Az eső el állt. Kiszaladtunk a Körös-partra, el a szérűhöz. Szét-húzott, üszkös szalma mindenfelé. De bántatlanul is álltak kazlak. Emlékszem, szinte minden szájból ez a kérdés fakadt:

– Ekkora esőben miért nem aludt ki a tűz?

Ha az emberek szét nem lökik a kazlakat, talán porrá égett volna minden.

Hazafelé, átérve a hídon, megálltunk a Körös-partján egy öreg cégtábla alatt, amely azt hirdette, itt él Bús Sándor cipész mester. A fehér bajszú Bús bácsi a kapuban állt, s kérdezgette a járókelőket, mi volt, mi van a szérűn? A fölnőttek elsiettek, mi, gyerekek megálltunk. Vég nélkül meséltük a tüzet, amelyet nem is láttunk, de akkorra már magam is úgy voltam vele, hogy a villámcsapást is közelről érzékeltem.

– Bús bácsi – szóltam, – mindenki azt kérdezte, ekkora eső miért nem olthatta ki a tüzet?

– Hát, kisfiaim, a villám az Isten haragja a bűnös ellen. Illés próféta veti földre, ezért víz nem olthatja!

– Akkor csak egy kazalnak kellett volna leégnie. Talán a bűnös gazdáénak – ellenkeztem. – De a tűz átterjedt vagy tíz szalmakazalra!

– Akkor sok nyila volt a villámnak! Számos bűnös él mifelénk! – kiáltotta az öreg suszter. – Oly nagy volt az utolsó, a *tizenkettedik égzengés*, hogy én eddigi életemben nem hallottam akkorát!